

Herderlijk schrijven aan zijn onderhoorigen, over de vraag, of niet omstandigheden van verschillenden aard het thans raadzaam zouden maken, dat in eenige punten der bestaande kerkelijke tucht, ... door opheffing of wijziging verandering werde aangebracht?

<https://hdl.handle.net/1874/233874>

mm 10371

506.D.23.

HERDERLIJK SCHRIJVEN

VAN

JOHANNES HEYKAMP,

AARTSBISSCHOP VAN UTRECHT.

AAN ZIJNE ONDERHOORIGEN.

OVER DE VRAAG:

OF NIET OMSTANDIGHEDEN VAN VERSCHILLENDE AARD HET
THANS RAADZAAM ZOUDE MAKEN, DAT IN EENIGE PUNTEN
DER BESTAANDE KERKELIJKE TUCHT, — BIJ NAME IN DE
VIERING DER HEILIGEN-DAGEN, EN DER DAGERAADS-MISSE OP
KERSTDAG, EN IN DE ONDERHOUDING DER VEERTIG-DAAGSCHE
VASTEN — DOOR OPHEFFING OF WIJZIGING VERANDERING
WERDE AANGEBRAGT?

UTRECHT, — GEBR. VAN DER POST, — 1877.

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

2943 902 7

JOHANNES, DOOR DE GODDELIJKE BESCHIKKING
AARTSBISSCHOP VAN UTRECHT, AAN ZIJNE GELIEFDE
ONDERHOORIGEN, ZOO GEESTELIJKEN ALS LEEKEN.

GENADE EN VREDE!

De vraag: of niet omstandigheden van verschillenden aard het thans raadzaam zouden maken, dat in eenige punten der bestaande kerkelijke tucht, — bij name in de viering der Heiligen-dagen, en der Dageraads-Misse op Kerstdag, en in de onderhouding der veertig-daagsche Vasten — door opheffing of wijziging verandering werde aangebragt? — heeft zich in den laatsten tijd op nieuw, en wel met zekeren aandrang, in sommige onzer gemeenten doen hooren. Op zich zelve geheel onschuldig, geoorloofd en, gelijk wij gaarne aannemen, met geene andere dan goede bedoelingen gedaan, heeft zij nogtans een zeer verschillend onthaal gevonden. Door sommigen gunstig ontvangen, heeft zij bij anderen daarentegen eene sterke afkeuring niet kunnen ontgaan. Zij heeft dus een zekeren, hoewel dan ook zeer verschillenden

indruk gemaakt, te groot en te algemeen, dan dat wij haar met stilzwijgen mogen bejegenen, en als een twistappel onder de leden onzer Kerk mogen laten voortbestaan. Integendeel, overtuigd dat wij door den rang, dien wij onder de Dienaars dezer Kerk innemen, aller schuldenaar zijn ¹⁾, zouden wij meenen aan een onzer ernstigste verplichtingen te kort te doen, indien wij niet, ook van onze zijde, die vraag behandelden, en door het aangeven der gronden die, naar onze overtuiging, hier ter zake doen, aan ieder uwer de gelegenheid gaven, om zich hier zelf een oordeel, op kennis van zaken gegrond, te vormen.

Volkomen instemmende met de verklaring van een onzer uitstekendste Voorgangers (Joh. Neerkassel), dat noch het gezond verstand noch de Kerkregels den bisschop veroorloven, de Kerk zonder den raad of de medewerking zijner Geestelijkheid te besturen, was onze eerste zorg op 't vernemen der geopperde vrage, haar aan onze Eerw. Medearbeiders in de heilige Bediening voor te leggen, en hun gevoelen daaromtrent in te winnen.

Zooals uit den aard der zaak zich verwachten liet, waren de uitgebragte gevoelens, ofschoon elkander hier en daar ontmoetende, in geen en deele eenstemmig. Toch zijn wij voor die voorlichting dankbaar: want ook waar wij, de zaak later als onder het oog van God overwegende, geen vrijheid vonden om met de ons verstrekte

1) Rom. 1: 14.

adviezen mede te gaan, erkennen wij gaarne, dat zij veel inhielden, wat ons de taak gemakkelijker maakt.

Die taak, welke ons nu te vervullen overblijft, is: Voor de Kerk, wier belangen ons ter behartiging zijn toevertrouwd, eenvoudig en rondborstig bloot te leggen, welk ons gevoelen is omtrent de in vrage gestelde punten der kerkucht, en op welke gronden dit gevoelen rust. Mogt iemand soms dezen weg, op ons standpunt, minder gewoon vinden, dien verzoeken wij zich wel te willen herinneren, hoe de eerste der Apostelen, de H. Petrus, toch op dezelfde wijze eenmaal zijn gevoelen met opgave van redenen, voor de vergaderde Broeders te Jeruzalem, blootgelegd en verantwoord heeft. (Hand. 9.)

Het oogpunt van waaruit wij onze taak meenen te moeten beschouwen, tevens ons leidend beginsel, bij de behandeling van dit onderwerp, is een tweevoudig Apostolisch woord. Het eene, waar de Apostel Paulus tot de Dienaren der Kerk van Efese sprekende, zegt: »De H. Geest heeft u tot Opzigtters gesteld over de Kerke Gods, welke Hij (J. Christus) door zijn bloed verkregen heeft" ¹⁾; het andere, tot de Geloovigen gerigt: »Uwe leidsmannen waken over uwe zielen, als zullende reenschap daarvan geven" ²⁾. Deze woorden, uit het diepst van des Apostels ziel geschreven, en blijkens zijne gansche werkzaamheid gedurende eene loopbaan van meer dan 30 jaren, als de grondgedachte te beschouwen die hem steeds bezielde, drongen zich als van zelf aan ons

1) Hand. 20: 28.

2) Hebr. 13: 17.

op, toen wij ons tegenover de genoemde vragen gesteld zagen. Twee hoofdwaarheden moesten ons, volgens den Apostel, leiden: De onvergelykelyk groote waarde der Kerk in 't oog van God, als eigendom van Zijnen Zoon, voor den hoogen prijs van zijn bloed verkregen, en de nauwkeurige rekenschap voor Hem eenmaal af te leggen door degenen, aan wier toezigt die Kerk is toevertrouwd geweest. Wat konden, wat moesten die woorden anders in ons opwekken dan, van den eenen kant, de opregtste begeerte om toch niets te verzuimen wat uwe hoogste belangen, uw waarachtig heil kan bevorderen; en, van den anderen, het niet minder ernstige verlangen om, bij de vorming van ons aan U mede te deelen gevoelen, al ons streven daarheen te rigten, dat in de schaal onzer overwegingen alleen dat gewigt des Heiligdoms den doorslag geven mogt, waarmede het geloof ons leert dat eenmaal al ons doen en laten door den Kenner der harten zal geoordeeld worden: diensvolgens, al wat ons blijken mogt hier of noodig te zijn, of althans een wezenlijk voordeel te beloven voor 't algemeene welzijn der geloovigen, dit aan te nemen en U te verkondigen, ongeacht den mogelyken schijn der nieuweheid; maar ook, wat blijken mogt niet overeenkomstig te mogen heeten met den waren geest van Christus, onzer aller Leeraar en Heer, daaraan, onder geenerlei voorwendsel, door onze stem, steun of gezag te geven. Ziedaar, waarnaar wij bij de behandeling van dit onderwerp door allen wenschen beoordeeld te worden. Wij voeden het vertrouwen, dat het uwe instemming verwerven zal: immers, de regelmate des

geloofs laat wel geen anderen weg ter bewandeling over.

Thans nader tot ons onderwerp komende, merken wij vóór alles en met voldoening op, dat de punten, waaromtrent de voorgestelde vraag zich beweegt, uitsluitend behooren tot het gebied der zoogenaamde veranderlijke kerktucht. Geen daarvan betreft de vóór den Katholiek onveranderlijke geloofsleer. Reeds dit alleen toch is eene aanvankelijke geruststelling voor het gemoed des Christens, zich overtuigd te mogen houden dat, bij verschil van gevoelen, de éénheid in het huis des Vaders niet bedreigd wordt; dat allen integendeel belijden: »Er is één Heer, één geloof, één doop,» waardoor wij allen tot één ligchaam geworden zijn, en een en dezelfde geest in ons behoort te heerschen 1); maar dat slechts niet allen overeenkomen in de beantwoording der vraag: »Hoe ieder zich heeft te gedragen in het huis Gods, hetwelk de Kerk van den levenden God is;» »op dat alles betamelijk en met orde geschiede.» 3)

Met deze opmerking willen wij evenwel niet geacht worden de vragen omtrent de kerktucht in zekeren zin gering te achten. Dit zij verre. De geschiedenis immers der christelijke Kerk in de verloopende eeuwen weet in meer dan één voorbeeld aan te wijzen, hoe hevig soms, reeds van de eerste tijden af, een strijd over kerktucht ontbranden, broeders verdeelen, ja, hen

1) Efes. 4: 5, 4.

2) 1 Tim. 3: 15.

3) 1 Kor. 14: 40.

tot scheuring kan drijven. Men denke slechts aan den strijd over den vierdag van het Paaschfeest in de 2de eeuw. Daarom behooren vragen, ook van deze soort, met ernst behandeld, en door wijze voorzigtigheid uit den weg genomen te worden. Daarenboven; de kerk-tucht omvat zeer uit één loopende bestanddeelen, die volstrekt behooren onderscheiden te worden. Wij meenen de eenvoudigen onder ons daaromtrent te dezer gelegenheid, en ter bevordering van eene juiste inzage, door een duidelijk voorbeeld te moeten voorlichten.

Nauwelijks hadden de Apostelen begonnen de verhevene taak die hun was opgedragen te vervullen, of reeds in de eerste gemeente waar hunne volgelingen met den naam van Christen genoemd werden, te Antiochie, ontstond een levendige strijd omtrent den omvang van hetgeen de Apostelen hen in den naam van Christus geleerd hadden te onderhouden. Men vroeg: of de Heidenen, bij het aannemen van de christelijke Godsdienst, ook verplicht behoorden te worden, de instellingen der Mozaïsche wet, als eenmaal van Godswegen ingesteld, te onderhouden? Ieder weet, hoe die vraag toen te Jeruzalem door de Apostelen en Ouderlingen, in 't bijzijn der gemeente, beslecht werd. De brief aan de gemeente te Antiochie gerigt, luidde: »Het heeft den H. Geest en ons goedgeacht, u geen anderen last op te leggen dan deze noodzakelijke dingen: dat ge u onthoudt van hetgeen aan de afgoden geofferd is, van het bloed van verstikte dieren en — van hoererij.” 1)

1) Hand. 15.

Indien nu de kerktucht, zooals bekend is van de op goddelijke openbaring rustende geloofsleer ook dáárdoor onderscheiden wordt, dat zij hare voorschriften aan menschelijk (zij het dan ook kerkelijk) gezag ontleent, dan hebben wij in de drie verordeningen van dat Apostolisch schrijven even zoovele punten van kerktucht te zien, die als zoodanig aan wijziging of opheffing zouden kunnen geacht worden onderhevig te zijn. Dit schijnt duidelijk. Maar wien treft niet, bij eenige oplettendheid, het verbazend verschil van gehalte dat er tusschen deze voorschriften bestaat? Wie denkt er aan, om hetzelfde gewigt te hechten aan de eerste twee, als aan de derde dezer Apostolische bepalingen, hoewel ze hier gelijkelijk »noodzakelijk" genoemd worden? En wie zal meenen dat zij allen gelijkelijk kunnen vervallen of gewijzigd worden? Van waar dit? Waaraan is het toe te schrijven, dat inderdaad, volgens de getuigenis van den H. Augustinus, reeds in de 5^e eeuw »de bevelen der Apostelen en Ouderlingen" omtrent het gebruik der afgodische offerspijzen en van bloed, welke Paulus en Silas »aan al de gemeenten die zij doorwandelden, geboden te onderhouden," in onbruik en in vergetelheid geraakt waren; terwijl nog heden het bevel der Apostelen, »dat ge u onthoudt van hoererij," in alle kerken onveranderd en onverzwakt blijft, en voortbestaan zal zoolang de Kerk van Christus staat, d. i. tot aan het einde der eeuwen? Is het niet juist uit hoofde der zeer verschillende bestanddeelen, welke dit Apostolisch schrijven omvat? Toen de afgodendienst geweken was voor de kracht des Christendoms, en de Mozaïsche eeredienst

bedolven onder de puinen van Jeruzalems tempel, was er geen reden meer voor het bestaan der eerste twee verordeningen. De laatste, omdat zij den geloovigen een goddelijk voorschrift der Zedewet inscherpte, blijft om die reden in stand.

Wij bedoelden door dit voorbeeld uit het leven der Apostelen genomen, de waarheid duidelijk te maken, dat het bij de vraag: of een voorschrift der kerktucht niet soms behoorde gewijzigd of opgeheven te worden? nog niet voldoende is, dat men zulk een voorschrift algemeen voor eene kerkelijke verordening erkenne; maar dat daarbij niet minder te letten valt op het onderwerp dat daarin behandeld wordt, en misschien op dieper liggende gronden rust. Daarvan toch alleen zal het — blijkens het aangevoerde voorbeeld — afhangen of men er eene blijvende, of wel eene voorbijgaande waarde aan zal toeschrijven.

Op grond van het bovenstaande, zal men het antwoord op de vraag: of het thans niet raadzaam geacht mag worden eenige punten der bestaande tucht in onze Kerk te veranderen? — behooren te laten voorafgaan door eene ernstige overweging der waarheden waarop die punten zelve rusten, en van de redenen die tot deze verordeningen en hare invoering hebben doen besluiten.

Vragen wij naar de gronden, en naar de redenen welke tot de viering der dusgenaamde Heiligen-dagen geleid hebben. Zij zijn hoofdzakelijk geene andere, dan die aan elken burger van den Staat van jongs af worden voorgehouden en ingeprent, om hem tot de ver-

eering van de nagedachtenis der uitstekendste mannen uit vroegere geslachten op te wekken, die zich jegens het gemeenschappelijke vaderland in verschillende opzichten boven anderen verdienstelijk hebben gemaakt. Bestaat er eenig verschil, dan vloeit dit geheel voort uit de meerdere voortreffelijkheid der zaak (de vestiging en uitbreiding van het Rijk Gods op aarde) waarvoor deze geloofshelden zich hebben opgeofferd, en uit de edeler vruchten welke het dankbare nageslacht — zoo het zich zelf die niet onwaardig maakt — van de zelfopofferende toewijding dier groote mannen plukken zal; vruchten, die in eeuwigheid blijven.

De gronden voor de viering van de Heiligen-dagen zijn dus, naar den geest der Kerk, gelijk wij allen weten, deze: Opdat in de eerste en voornaamste plaats, tot »den Vader der lichten, van wien alle goede gift en volmaakte gave afdaalt," 1) onzer aller lof en dank opklimme voor de gunsten en genade aan die HH. Mannen, en door hen aan ons verleend, waaraan alleen het te danken is, dat zij, zwakke en met vleesch en bloed omgevene menschen gelijk wij, gesterkt en in staat gesteld zijn geworden tot het verrigten van die groote en uitmuntende daden, tot die trouw en volharding, welke hen tot het voorwerp der bewondering maakt heeft van christenen en niet-christenen, en waaraan onze Vaderen en wij onzen roep tot het Christendom en deszelfs troostrijke beloften danken. Voorts opdat de beschouwing van hun voorbeeld en levens-

1) Jacob. 1: 17.

wandel in ons, die door hunne dienst zooveel ontvingen, en van wien daarom ook veel zal worden afgeëischt, tot eene bezielende kracht worde, om »de verslachte handen en de verzwakte knieën weder op te richten,» 1) en wij »hunnen levensuitgang wél opmerkende, hunne trouw aan Christus navolgen.» 2) Eindelijk, opdat wij de vermogende voorbede dier vrienden des Heeren, naar de leer van de gemeenschap der Heiligen, inroepen om, elk naar de mate der giften van Christus, de pligten van onzen heiligen roep te willen en te kunnen volbrengen.

Wie zal ontkennen, dat deze redenen nog heden, gelijk vroeger bestaan? Of is de pligt der dankbaarheid, na zoovele eeuwen, vervallen? Of klinkt het woord des Apostels: »Broeders, weest gij mijne navolgers, gelijk ik die van Christus ben» 3) met minder kracht of waarheid thans, dan toen zij voor het eerst gesproken werden? Of eindelijk, is de voorbede dier geloofshelden minder gewenscht of noodig in onze dagen bij de zwakheid, die in toenemende mate zich bij de christenen openbaart? — Of ook; kan dit alles op gepaster wijze verwezenlijkt worden dan dit bij de viering van de nagedachtenis der Heiligen onder ons plaats vindt? Dan vereenigt zich de gemeente der broederen, om onder het voltrekken onzer H. Altaargeheimen, met en door Christus, het Hoofd der gemeente, dien lof,

1) Hebr. 12: 12.

2) Ald. 13: 7.

3) 1 Kor. 11: 1. Filip. 3: 17.

dien dank, die gebeden tot bevordering van eigen kracht en deugd voor den troon van God, eenparig en als met een heilig geweld, uit te storten, terwijl het woord des Herders, dat volgens de laatste algemeene kerkvergadering te Trente nooit op de feesten der Christenen mag ontbreken, uit het harte en op den toon der overtuiging gesproken, den geest dier zamenkomsten verklaart, en haar doel telkens meer in bijzonderheden doet uitkomen, en alzoo het sluimerend christelijke leven op nieuw bezielt en verheft.

Maar ook, wij weten het wel, er is niemand onder ons, die het voortdurend bestaan dezer degelijke gronden en het goede dat zoo veelvuldig in de daarop rustende viering gelegen is, ontkent. Alleen de bezwaren, die uit de omstandigheden van onzen tijd geboren zijn, hebben hier en daar tot de vrage geleid naar wijziging. Wij willen noch kunnen die bezwaren loochenen, die hier uit den staat der afhankelijkheid waarin vele gemeenteleden verkeeren, zoodat zij over hunnen tijd niet kunnen beschikken; of elders, bij onafhankelijken uit gebrek aan tijd, die geheel voor beroepsbezigheden wordt geëischt; of ook weér soms uit het klein getal gemeenteleden geboren worden. Maar zijn die bezwaren van dat gewigt, dat zij opwegen tegen de bovengenoemde ernstige pligten en de daarop gevestigde feestviering? Heerscht hier, zouden wij willen vragen, geen misverstand? Toen de viering der Heiligen-dagen gepaard ging met het staken van allen handarbeid, gelijk op den dag des Heeren, mogt het eerstgenoemde dezer bezwaren gelden; ofschoon ook toen verlot tot

den arbeid op de feestdagen gegeven werd, waar er behoefte aan bestond. 1) Maar in onze Kerk, waar sedert onheugelijke tijden, wegens ons burgerlijk zamenwonen met andersdenkenden, de dusgenaamde geboden feestdagen van de geslotene worden onderscheiden, en de arbeid op de geboden feestdagen niet verboden is; waar zich voorts de viering bepaalt, volgens den strikten zin der kerkwet die reeds het kind van jongs af kent, tot het Mishooren; waar men altijd geleerd heeft »dat de noodzakelijkheid geene wet kent» dan de wet van God; dáár zijn deze bezwaren, gelooven wij, allen deels uit misverstand, deels welligt ook uit een te oppervlakkige beschouwing gesproten. De wijze voorzigtigheid onzer vroegere Kerkhoofden heeft elk wezenlijk bezwaar overkomen, door alleen datgene ter viering der Heiligen-dagen onveranderd te hebben laten bestaan, wat zonder wezenlijk ernstige schade voor de hoogere belangen der geloovigen niet kan worden achtergelaten, namelijk, de H. Offerande en het daarvan deel uitmakende woord des Priesters. Waar het getal der gemeenteleden toelaat, ook gevolg te geven aan de vermaning des Apostels: »Onderhoudt elkander met gezangen, psalmen en geestelijke liederen,» dáár zoude het, naar 't ons is bekend geworden, door minstens even zoovelen voor eene ergernis, als voor eene weldaad gehouden worden, deze gelegenheden tot oefening van gemeenschappelijke godsvereering en stichting op te

1) Zie: Bulle van paus Urbanus VIII dd. 13 Sept. 1642; waar, hoogst opmerkelijk, de verpligte viering van de ontvangenis der H. Moedermaagd geheel wordt uitgesloten.

heffen; waar zij door den drang der omstandigheden niet kunnen plaats hebben, daar eischt de geest en zelfs de letter der Kerkwet die niet.

Als besluit uit dit alles, zoude ons gevoelen dit zijn: Laat de viering der Heiligen-dagen bestaan; laat die naar den eisch der omstandigheden, en bij onmogelijkheid om meer te doen, beperkt blijven tot de plegtige of zelfs ter besparing van tijd, tot de meest eenvoudige viering der heilige Geheimen, met eene korte, onderwijzende of opwekkende Rede des Herders; maar laat, door de zorg van hen, die daarmede belast zijn, door een degelijk onderwijs der jeugd, bij niemand de kennis ontbreken van hetgeen met die viering beoogd wordt; van de schoone vruchten daaraan verbonden; van de ernstige pligten jegens God, de Heiligen en ons zelve, welke wij bij die gelegenheden zoo schoon, naar den echten geest der kerk kunnen vervullen, en die bij de opheffing dier feesten, zoo ligt zouden ondergaan in den stroom der bezigheden, of tusschen de doornen der levenszorgen verstikt worden; eindelijk, laat bij allen de kennis worden gekweekt en ontwikkeld van de wijze waarop — naar de verhevene, in de oudste der Belijdenissen van ons Geloof reeds vervatte leer van de gemeenschap der Heiligen, — ook door ieder der geloovigen, wien andere onvermijdelijke pligten beletten er persoonlijk bij tegenwoordig te zijn, nochtans met goede vruchten kan worden deelgenomen aan die viering der Heiligen-dagen.

Indien door ons, Eerw. Broeders in de H. Bediening! die voor de zielen der geloovigen te waken hebben,

deze verschillende waarheden, naar den eisch van onzen pligt, zij het ook in korte woorden, eenvoudig, maar op waardige wijze, telkens meer, naar vermogen bekend gemaakt worden, zullen wij overal een kleineren of grooteren kring van gemeenteleden, wien de tijd niet ontbreekt, kunnen vereenigen, met wie wij die gedenkdagen op bovengenoemde wijze kunnen vieren. En mogt het soms niet overbodig zijn, dan zou ik den Herder die het brood des woords breekt in een kleinen kring, op het treffend — als voor ons opzettelijk geschreven — voorbeeld wijzen van Gods geliefden Zoon, die van den Evangelischen arbeid vermoeid nederzittende aan de bron van Jacob, zich toch verledigde om aan eene enkele vrouw, uit de gewone volksklasse, de waarheden des Evangelies naar hare bevattelijkheid te prediken; omdat »zijne spijs» was, den wil zijns Hemelvaders te volbrengen in het werk waartoe Hij gezonden was! ¹⁾ Diezelfde Aanleider en Voltrekker van ons geloof is de getuige van onzen arbeid, en zal dien in zijne wederkomst ten oordeel loonen.

Wat de viering aanbelangt der dusgenaamde Dageraads-missee op het Hoogfeest van 's Heeren geboorte, daarvan slechts een kort woord. Er bestaat geen verplichtend kerkelijk voorschrift voor die viering: evenmin een dieper liggende waarheid, die bij gebreke dier viering zou moeten verloren gaan. De godvruchtige zin alleen heeft daaraan later een geheim verbonden. Onder

1) Joh. 4.

geheel andere omstandigheden ontstaan, kan zij — zonder dat het noodig zij haar af te schaffen, dáár, waar slechts één priester, en een klein getal gemeentelieden gevonden wordt, zonder eenig bezwaar, met onderling goedvinden van herder en gemeente worden achtergelaten.

Niet zoo eenvoudig is de vraag af te doen naar wijziging van de bestaande kerktucht omtrent de onderhouding van de veertig-daagsche plegtige Vasten, die aan het Hoogfeest van Paschen voorafgaat.

Vooraf bij het overwegen hiervan kwam het woord van den heiligen Apostel: »uwe leidsmannen waken over uwe zielen, als zullende rekenschap daarvan geven,» met kracht voor onzen geest op, en vervulde ons gemoed met eene eerbiedige vrees.

Niets is lichter dan verpligtingen, die der menschelijke natuur zwaar vallen, op te heffen, en te zoeken het daardoor voor elkander gemakkelijker te maken. Maar zou dit altijd in het waarachtig belang der zielen mogen heeten, waarvan wij »rekenschap zullen geven?» Kan wel immer »de weg die tot het leven leidt,» en die, naar de uitspraak van onzen Heiland, 1) altijd een moeilijke weg blijft, in waarheid door eene menschelijke magt gemakkelijk worden gemaakt? En waar dit in schijn geschiedt, wordt daar geen plaats gegeven aan een gevaarlijk zelfbedrog?

Bij deze gedachten die mijn geest vervulden, voegde

1) Matth. 7: 14.

zich nog de herinnering aan een schrijven van Z. H. Paus Benedictus XIV ¹⁾ aan alle Bisschoppen der Katholieke Kerk gerigt; een schrijven, waarin een waarlijk apostolische geest heerscht, en dat te zeer in gunstigen zin afsteekt bij latere Brevens van eenige zijner opvolgers, om hier niet in korte trekken te worden vermeld. Na de instelling en de hooge beteekenis van de veertig-daagsche Vasten volgens de onveranderde opvatting en overtuiging der geheele Katholieke Kerk vermeld te hebben, benevens hare onderhouding in vroegere dagen; noemt Z. H. het een onvermijdelijke plicht op zijn standpunt, luide de stem van zijn beklag te laten hooren over de daartegen zoo schrill afstekende verslapping in zijne dagen — het midden der vorige eeuw. Hij wijst als oorzaak daarvan aan, de verregaande ligtvaardigheid waarmede bijna overal, zonder onderscheid, vrijstellingen worden gegeven, die door geenerlei drang der noodzakelijkheid gewettigd worden. Hij spoort zijne Ambtsbroeders aan om toch het geneesmiddel tegen zulk een kwaad aan te wenden, dat aan Gods eer te kort doet, ten schande strekt aan de Katholieke Kerk, en haar ten spot maakt voor de niet-Katholieken; eene verslapping, zegt hij, die genoegzaam met eene algeheele opheffing gelijk staat. Hij zelf wil streven naar de volstreckte uitroeijing van zulk een misbruik; daar het gewis ook de overtuiging van u allen is — dus vervolgt hij — dat niets Gode welgevalliger, onzer bediening waardiger, en niets voor de belangen

1) 30 Mei 1741.

der ons toevertrouwde kudde heilzamer zal kunnen zijn, dan dat de Herders, met woord en voorbeeld voorgaande, de geloovigen met den meesten aandrang opwekken, om toch deze zoo heilzame oefening der boetvaardigheid en der godsvrucht met nieuwen ijver op te vatten, met volhardenden zin na te komen overeenkomstig den aard harer oorspronkelijke instelling; en zich aldus door eene nauwgezette oefening van die veertig-daagsche Vasten, naar vermogen voor te bereiden, om in denzelfden christelijken zin, waarin het billijk en betamelijk is dat zij op 't Hoogfeest van Paschen gevonden worden, voortdurend te blijven leven. Dienovereenkomstig noemt hij het een pligt der liefde zoowel als der bisschoppelijke bediening, algemeen te verkondigen en bekend te maken, dat voortaan geenerlei vrijstelling aan iemand in 't bijzonder zal worden gegeven, zonder wettige en beproefde reden, en dat eene vrijstelling aan eene geheele burgerij of gemeente niet zal kunnen worden verstrekt, dan bij den ernstigsten en dringendsten nood; en altijd slechts in die gevallen, welke bij de oude kerkregels voorzien zijn. Z. H. de Paus besluit zijn schrijven met zijnen Ambtsbroeders de nauwlettendste zorg bij het verleenen van vrijstellingen ten zeerste op het gemoed te drukken, overtuigd als wij moeten zijn, zegt hij, dat wij van het niet nakomen daarvan aan den goddelijken Opper-Regter eenmaal de stiptste verantwoording zullen te geven hebben.

Aldus wordt een der geleerdste en beste Pausen der vorige eeuw door pligtbesef gedreven om zóó onbewimpeld en luide naar alle kerken zijne stem te verheffen,

terwijl alles hem daarvan, menschelijker wijze, had moeten terughouden. Meer nog: datzelfde pligtbesef dringt, integendeel, denzelfden Paus om de boosaardige verdraaijing van gezegd schrijven door tegenstrevers, in een volgende Breve ¹⁾ te veroordeelen, met de verklaring, dat hij de voorschriften er van gehandhaafd wil hebben, en daarom »de Bisschoppen verzoekt, ja, in den naam van onzen Heer J. Chr. smeekt, de hun toevertrouwde kudde moed in te spreken tot het nauwkeurig onderhouden der h. Vasten, als een der voornaamste geneesmiddelen tegen de wonden, welke de menschelijke zwakheid aan ieder onzer veroorzaakt; door van den eenen kant, allen te wijzen op de onbesefbaar groote heerlijkheid des Hemels, waartegen het kortstondig lijden van den ganschen levenstijd niet is te vergelijken, en veel minder derhalve de zoo korte ongemakken van de veertig-daagsche onthouding; en van den anderen kant, op de ontberingen van zooveelen die om eene vergankelijke kroon strijden, en die eenmaal de droevige veroordeeling zouden worden van den lafhartigen christen, die geweigerd zoude hebben onder de vaan van het kruis van Christus, zijnen Heer en Voorganger, in de versterving te strijden.”

Wanneer wij den eersten der Bisschoppen, door pligtbesef gedreven, aldus hooren spreken, zoude het ons dan voegen, Beminde Broeders, doof voor deze krachtige stem, wel verre van de bij ons welligt hier en daar voorkomende misbruiken naar zwak vermogen tegen

1) dd. 22 Aug. 1741.

te gaan, den weg, door onze Vaderen tot dusverre betreden, te verlaten en de reeds zoo verslapt tucht — in vergelijking van vroegere dagen — door nieuwe vrijstellingen nog verder los te laten? »Doet boetvaardigheid;» dit staat aan den ingang der evangelische loopbaan door de hand onzes goddelijken Heilands zelve geschreven; en zijn groote Apostel roept ons toe, dat, willen wij met Hem verheerlijkt worden, wij ook met Hem behooren te lijden ¹⁾; en dat allen »die Christus toebehooren, hun vleesch gekruist hebben met deszelfs begeerlijkheden en kwade lusten.» ²⁾ Zouden wij, zonder dit alles te vergeten, in den tijd waarin al de ware volgelingen van Gods Zoon zich vereenigen om door zelfverloochening, waarvan de uitwendige versterking deel uitmaakt, of zoo men liever wil, een der voornaamste uitwendige bewijzen is, in het lijden van hunnen Heiland te deelen, — ons bij die morrenden onder het volk van Israël willen voegen, die, hakende naar de vleeschspijzen van Egypte, van den weg die naar het beloofde land leidde, wilden terugkeeren, wij weten met welk treurig gevolg?

Maar neen, ofschoon wij zoo spreken, Beminde Broeders, hebben wij betere gedachten van u allen. Men wil alleen om den druk der tijden, aan de behoeftigen tegemoet komen, en aan degenen, wier verkeer in de dienst van andersdenkende christenen het zoo moeilijk, om niet te zeggen ondoenlijk maakt de regelen van de h. Vasten na te komen. En zeker het zijn dezen, voor

1) Rom. 8: 17.

2) Gal. 5: 24.

wie men bovenal de meeste toegevendheid mag inroepen. Ook wij denken daaraan met bezorgdheid, wetende dat men hun juk niet moet verzwaren. Maar is niet altijd ook door onze Voorgangers, de uiterste grens der toegevendheid ten gunste van dezen gaarne genaderd, door hun op verschillende wijze naar hunne verschillende behoeften en omstandigheden die verzachtingen toe te staan, die behoudens de twee hoofdvoorschriften van slechts één maaltijd daags, en onthouding van vleeschspijzen, konden worden ingewilligd? — Wat zoude overigens het veroorlooven van verandering op deze twee punten der bestaande kerktucht aan de mindere klasse baten? Zij die zelfs bij de vreugde van het Paaschfeest zich, wegens de duurte der levensmiddelen, geen gebruik van vleesch kunnen veroorlooven, tenzij de liefde hier en daar van hunne meergegoede geloofsgenooten of de zorgen van sommige armbesturen hen daartoe in staat stellen, zullen die in den tijd der boetoefening daartoe de middelen hebben? Het zoude immers veeleer den schijn hebben eener bespotting! Indien men het verlot tot eijeren hier en daar heeft hooren aanbevelen, dan geldt daartegen, bij die mindere klasse onzer medeleden, hetzelfde bezwaar, tenzij de opgenoemde bronnen — de christelijke weldadigheid of de zorgvuldigheid der armbesturen, daarin wilden tegemoet komen.

Daarom, Beminde Broeders! als wij bedenken dat de geest der boetvaardigheid, die, dank zij Gods genadige hulp, nog leeft onder ons, geene verdere verzachting vraagt; dat de geest van Christus tegenover dien der wereld reeds zooveel moeite heeft om zich onbevlekt te

bewaren van deze wereld; en dat het hier eene oefening geldt, welke gedurende zoovele eeuwen, met instemming van alle volken die de katholieke leer volgen, is onderhouden, als de meestgeschikte om den geest van boetvaardigheid te betrachten, — dan kunnen wij in ons gemoed de overtuiging niet vinden, dat eene op ware behoeften gegrondé wijziging der Vasten-tucht in onze Kerk behoort plaats te vinden. Wij zijn integendeel vast overtuigd, dat de waarachtige belangen der geloovigen daardoor groote schade zouden lijden, en alleen de geest der wereld, die de vijandin van Christus is, zoude gebaat worden. — Wij wekken daarom onze Eerw. Medebroeders in de herdelijke bediening, met al den drang waartoe wij in staat zijn op, om, de oogen sluitende voor hetgeen in dit opzigt ten aanzien van de Zondagen veelvuldig plaats vindt, dewijl op deze dagen in de oude kerk zelfs de openbaar boetvaardigen niet vastten, overigens door woord en voorbeeld de hun toevertrouwde kudde te blijven voorgaan in de stipte onderhouding der Vastentucht; — aan de kleinen onder ons, aan de behoeftigen en dienstbaren, zoo er eene wettige reden aanwezig is, op het spoor onzer Vaders met wijze voorzigtigheid die vrijstellingen te geven, welke door den nood geëischt worden; — en bovenal door hunne gebeden den zegen en den bijstand van boven af te smeeken, waardoor de zwakheid onzer natuur geholpen en gesterkt moet worden, om den last en het juk van Christus ligt en zoet te vinden.